

саобраћаја уопште, међународни живот се састоји из много проблема из области суверености држава у овом или оном облику, рачунајући ту и *ordre public*, што се тиче приватноправних односа, и надлежност домаћег законодавства, што се тиче кривично правних односа.

Стога, говорећи у начелу о општем положају тема које ће се дискутовати на претстојећој конференцији ILA у Њујорку, могу се на крају рећи две ствари. Проблеми у питању су несумњиво врло важни како за ваздухопловно право тако и за међународно право и међународне односе уопште. Отуда, њихово разматрање у тако значајној прилици по природи ствари само може да допринесе припремама за њихово решавање. Али, предлози који су тим поводом већињени, и који ће у истом смислу бити учињени, тешко могу за ове сврхе да буду корисни. Ти предлози, уместо довођења у сагласност свих интереса, иду и по методу и по садржини на давање предности једном или неким од њих. То је разлог због кога се чини исправним закључак да се ствари развоја ваздухопловног саобраћаја и унификацији ваздухопловног права, у свим његовим видовима, најбоље може служити на општем плану, предлозима о директним преговорима држава, онако као што је поступано и у приликама из којих су произашла правна правила која данас постоје у тој области. Тај метод чак не мора бити ништа спорији, али претставља несумњиву гаранцију да ће сви интереси бити узети у обзир.

Др. Борко Николајевић

САВРЕМЕНА СХВАТАЊА О СОЦИЈАЛНОМ ПРАВУ

У последње време се све више у савременој правној теорији дискутује о социјалном праву, посебно о питању да ли је социјално право аутономна грана права, и, ако јесте, који би били његови предмети и метод регулисања, обим и друге основне правне карактеристике.

„Односи у питању” (1) које социјално право регулише, тј. социјалноправни односи претстављају групу односа која је настала делом од промењених традиционалних правних односа претворених у социјалноправне односе, а делом од сасвим нових социјалноправних односа. Ови односи имају карактер хомогене целине, засноване на јединственим принципима и тако стварају и формирају групу односа, нову и различиту од правних односа које регулишу друге гране права (2).

(1) В. напр. Pierre Laroque: Le contentieux social et la juridiction sociale, Conseil d'Etat, Etudes et documents, Paris, 1953.

(2) Не постоји потпуна сагласност по питању појма социјалноправног односа, али би се, узимајући у обзир битне карактеристике ових односа истакнуте од стране више аутора, појам социјалноправног односа, тј. одно-

Право које регулише ове односе је већ добило у савременој правној доктрини признање, квалификацију, посебне гране права — социјалног права, а односи које ово право регулише признање, квалификацију посебне групе правних односа. „Без сваке сумње нико више не дискутује о стварном постојању ове дисциплине” (3).

Међутим, савремена правна доктрина о социјалном праву није дошла до потпуне сагласности у одређивању појма, обима и других правних карактеристика социјалног права као посебне гране права и поред знатног броја већих или мањих теориских расправа, међународних колоквија, специјализованих правних часописа, па чак и једног, Првог међународног конгреса за социјално право (одржаног у Сао Паолу августа 1955) (4). „Социјално право је имало много бржу израду законодавства него развој своје доктрине” (5).

С обзиром на несумњиви значај теорископравне анализе и одређивања социјалног права као посебне гране права и за наше ново социјалистичко право изнећемо скраћен преглед стања савремене правне доктрине о социјалном праву.

У савременој правној доктрини влада једнодушно схватање да је социјално право посебна грана права. Међутим, није нам познато да је неко од савремених правних теоретичара који се баве овом материјом, анализирао и показао на основу општих теорископравних начела и реалних критеријума да је то заиста тако (6). Савремени

са који регулише социјално право, могао схватити као однос између физичког лица и одређеног јавног органа у коме односу физичко лице, које се налази у стању социјалне потребе, има право да, на основу и у оквиру закона или уговора (основа социјалног права), по својој слободној иницијативи, захтева од одређеног јавног органа да му овај изврши одређену социјалну престацију (давање или чињење), а одређени јавни орган је обавезан да је изврши.

Настанак социјалноправних односа из промењених традиционалних односа може да се илуструје примером социјалних права лица која се налазе у стању социјалне потребе изазване „социјалним случајем” несреће на послу. Грађанско право о деликтној одговорности, проширено теоријом о одговорности за штету насталу од опасних ствари, недовољно је да би се осигурала правична накнада у стању социјалне потребе изазване несрећом на послу. Зато су и створена посебна правна правила социјалног права, те лице које је погођено несрећом на послу и услед тога се нађе у стању социјалне потребе, не може да бира између правила грађанског права о накнади штете и правила социјалног права о социјалним престацијама за случај несреће на послу. На тај начин је овде социјално право добило своју аутономију односно карактер посебне гране права које регулише сасвим нов правни однос, тј. социјалноправни однос.

Као пример новонасталих социјалноправних односа наводе се односи настали по основу савременог социјалног осигурања односно социјалног обезбеђења.

(3) *Annales sur le Premier Congrès International de Droit social*, Sao Paulo, 1955, T. I. p. 74.

(4) На овом Конгресу учествовало је 19 земаља, међу којима скоро све западноевропске земље: Француска, Белгија, Италија, Западна Немачка, Енглеска, Грчка и др. У припреми је II међународни конгрес за социјално право у Бриселу (Белгија) јуна 1958.

(5) *Annales sur le Premier Congrès International de Droit social*, Sao Paulo, 1955, t. I, p. 74.

(6) О питању реалних критеријума за одређивање једног права као посебне гране права види др. Јован Ђорђевић: Прилог питању система социјалистичког права, „Архив за правне и друштвене науке”, бр. 1/50; М. С. Строгович: Принципи система социјалистичког права, „Известиа Академии наук СССР”, Отделение экономики и права, No. 2, 1946; Агарков-Генкин: Совјетско грађанско право, Београд, 1948, T. I, стр. 7; др. Михаил Јездич: Међународно приватно право, Београд, 1952, стр. 5 и 16; др. Никола Стје-

аутори који су се овим питањем бавили извршили су уствари *механичко и еkleктичко спајање и набрајање ових односа, не дајући прецизне теорископравне појмове са одговарајућим елементима.*

Као што смо рекли, социјално право је данас признато као посебна грана права од готово свих савремених правних теоретичара који проучавају социјално законодавство. Међутим, не постоји сагласност по питању дефиниције социјалног права, његовог предмета и његовог метода регулисања, његовог обима, нити је пак извршено разграничење социјалног права од осталих суседних грана права.

Изнећемо најважнија схватања савремене правне доктрине о социјалном праву, не ради тога да бисмо показали која и каква схватања социјалног права постоје, него да бисмо видели до каквих закључака, противречних и недоследних, доводи отсуство реалног критеријума примењеног за одређивање и дефиницију једне гране права у односу на друге правне гране.

При одређивању једне гране права, конкретно социјалног права као посебне гране права, различити аутори, као што ћемо видети, применили су различите критеријуме. Не постоји сагласност по основним правним карактеристикама на основу којих се може одредити, дефинисати, социјално право као грана права. Ова несагласност се појављује због тога што различити аутори узимају различите критеријуме да би помоћу њих одредили појам, обим и друге правне карактеристике социјалног права.

Савремена схватања о социјалном праву можемо да групишемо у неколико група, већ према томе да ли за одређивање појма, обима и других правних карактеристика социјалног права као посебне гране права служи као критеријум: (1) социјална група; (2) циљ заштите слабих; (3) негативни критеријум; (4) судска надлежност, или (5) неки посебни критеријуми.

1. — *Прво схватање: Социјално право као право које регулише односе између социјалних група (социјална група као критеријум).* — По овој концепцији социјално право као посебна грана права може да се одреди по томе што оно регулише *правне односе између друштвених група*, односе у којима се као субјекти права и обавеза појављују *друштвене групе*, односно у којима су „традиционални односи унапређени на *колективни план*”. Социјално право је, по овом схватању, резултат социјализације права човека, и то у два смисла: прво, социјализације у томе што се поред индивидуалних права појављују и права група, и друго, социјализације у томе што конкретно остваривање многобројних права претпоставља активну интервенцију државе (7). Ова права група су социјална права. „То су

пановић: Административно право ФНРЈ, Београд, 1954, стр. 3—5; др. Андрија Гамс: Увод у грађанско право, Београд, 1956, стр. 83.

(7) Види Georges Vedel: La Déclaration Universelle des droits de l'homme, „Droit social”, 1949, p. 375 et suiv.; Jean Rivero: Impérialisme de Droit social, „Droit social”, 1949; Jean Rivero et Georges Vedel: Les principes économiques et sociaux de la Constitution, „Droit social”; Collection de Droit social XXXI, Paris, Mai, 1947; A. de Laubadère: Cours de Droit public, Services sociaux, Cours de doctorat, Paris, 1957—58, p. 11 et suiv.

права више социјална него индивидуална, права природних или договорних група, права породице, синдиката, културних и религиозних групација, права мањина, расе, језика или вероисповести" (8). Сваки пут када се у правном односу нађу друштвене групе чији су интереси, иначе друштвено признати, у супротности једни с другима, позвано је социјално право да ове правне односе регулише. Оно решава друштвене сукобе и ствара друштвени мир, реализујући социјалну правду (9).

Према томе, по овој концепцији, за одређивање социјалног права као посебне гране права служи као критеријум друштвена група као субјект правног односа. Међутим, врста субјекта у правном односу, овде друштвена група, не може да послужи као довољан критеријум за одређивање једног права као посебне гране права. Јер друштвена група: прво, може да буде субјект права по правилу ако има статус правног лица, и друго, друштвена група може да се појави (по правилу ако има статус правног лица) као страна у различитим правним односима, које регулишу различите гране права: привредно право, финансиско право, и др.

Међутим, независно од тога, сами заступници ове доктрине нису доследни, и то двоструко:

Прво, објашњавајући историјат постанка социјалних права, ови заступници их везују за класични и либерални тип индивидуалних права и напомињу да се овим правима (у току XIX и XX века) прикључила листа права која претпоставља позитивну акцију од стране државе. Ова нова социјална права нису само „слобода деловања”, него и „права захтевања”; она су „потраживања појединаца према држави” (10). На тај начин, социјално право се појављује истовремено и као право групе и као право појединца, што не може да се научно брани. Социјално право је уствари субјективно, индивидуално право појединих физичких лица. Не треба мешати, дакле, појмове индивидуално и субјективно право с једне стране, и појмове колективно и социјално право, с друге стране. Свако право је субјективно право јер даје овлашћења својом титулару, субјекту права. Не може постојати право без његовог субјекта. Међутим, субјективно право може да буде индивидуално право и колективно право, већ према томе да ли је субјект права појединац или група-колектив који има статус субјекта у праву, тј. статус правног лица.

На другом месту, одређујући који све односи улазе у круг односа које регулише социјално право, заступници овог схватања укључују у овај круг и индивидуалне радноправне односе (11). Поред осталих, ова примедба изнета је и на Првом међународном

(8) Упор. G. Vedel: Manuel élémentaire de Droit constitutionnel, Paris, 1949, p. 183.

(9) Упор. Paul Durand: Du Droit du travail au Droit de l'activité professionnelle, „Droit social”, 1952, p. 497. Овај аутор социјално право назива правом колективних односа.

(10) Упор. G. Vedel: La Déclaration Universelle de Droit de l'homme, „Droit social”, Paris, 1949, p. 375 et suiv.

(11) В. напр. Paul Durand: op. cit., p. 497.

конгресу за социјално право (12). Исту примедбу ставља и савремена италијанска правна доктрина која је, међутим, доследна критеријуму друштвене групе, те према томе, на пример, и колективне уговоре о раду укључује у социјално право, а индивидуалне радне односе у радно право. Међутим, као што се види, радно право не може да буде укључено у социјално право, нити социјално право у радно право.

2. — Друго схватање: *Социјално право као право које има за циљ заштиту слабих (циљ заштите слабих као критеријум).* — По другом схватању, социјално право је право које има за циљ заштиту слабих. Свако право које на било који начин штити слабе, самим тим улази у оквир социјалног права. По овом схватању у оквир социјалног права, поред осталог, улази и радно право јер штити радника као слабију страну у радноправном односу. Доследно томе, у оквир социјалног права улазе многи прописи и установе административног, грађанског, посебно облигационог, породичног, наследног, финансиског и кривичног права. Социјално право се, по овом схватању, разликује као посебна грана права тиме што има свој посебан циљ (13). Обухватајући на тај начин правне односе и правне установе које регулишу друге гране права, социјално право се појављује као „империјалистичко“ (14).

Због свог циља, заштите слабих, социјално право се по овом схватању тесно везује за породично право. Оно што је некада породица пружала својим члановима, то им данас, у доба социјалног права, пружа цело друштво (15). Социјално право има неке од улога које је некада играла породица и које су ишчезле нестанком породице као економско-производне јединице. То је управо случај са обезбеђењем средстава и услова за живот као функцијом породице. С друге стране, неке класичне правне установе које припадају породичном праву, имају тенденцију да се одвоје од породичног права под дејством економске и социјалне еволуције. Због овог свог циља заштите слабих социјално право се формирало у једну нову и посебну грану права (16). У случају, на пример, несреће на послу и у случају других стања социјалне потребе, ни породично ни грађанско право не може да замени социјално право, и управо зато што

(12) Annales sur le Premier Congrès International de Droit social, Sao Paulo, 1955, T. I.

(13) Упор. Colloque internationale sur le Droit privé et le Droit social, „Revue internationale de Droit comparé“, VII-IX, 1954, интервенције: Georges Ripert-a, René Savatier-a, Paul Durand-a, Ancel-a, Lawson-a; Lucio M. Nunéz (Mexico): Le Droit social, Paris, 1957; Edm. N. Martin: Le développement de la législation sociale et le Droit de la famille, „Revue trimestrielle de Droit civil“, Paris, 1956, p. 655; Annales sur le Premier Congrès International du Droit social, реферат Cesarino Junior, Sao Paulo, 1955, T. I. p. 68.

(14) B. Jean Rivero: Impérialisme de Droit social, „Revue de Droit social“, Paris, 1949, p. 370.

(15) Зато се може схватити, кажу заступници ове концепције, да је социјално право врста породичног права. Упор. Colloque sur le Droit privé et le Droit social, интервенција Lawson-a, „Revue internationale de Droit comparé“, VII-IX, 1954, p. 545.

(16) Упор. Edm. N. Martine: op. cit., p. 655, који каже: „Уколико су социјалистичке идеје напредовале, социјално законодавство је постајало аутономно право“.

породица није могла дати својим члановима нужну помоћ створено је социјално право. (17).

Као што и сами заступници ове концепције налазе, *циљ заштите слабих* као критеријум за одређивање социјалног права као посебне гране права води томе да се у социјално право укључују правни прописи и правне установе *других грана права*. Поменули смо случај радног права. Доследно овој концепцији, савремено старатељство и усвојење као установе породичног права „прелазе” у социјално право. Прописи наследног права који воде рачуна, приликом расподеле заоставштине, о слабом економском стању наследника, такође би спадали у социјално право. Прописи облигационог права који узимају у обзир економско стање оштећеног и штетника у облигационоправном односу; Финансиске олакшице, итд. такође би спадали у социјално право. Пошто данас постоји општа тенденција да се у разне правне прописе уносе елементи *заштите слабих*, то би доследно овој концепцији, цело савремено право имало тенденцију да се „социјализује”. Чињеница је да многи савремени правни односи и многе савремене правне установе стварно садрже елементе *заштите слабих*. Међутим, то су само *елементи заштите слабих* у оквиру одређених традиционалних правних односа и правних уснова или нових правних односа или уснова, *али самим тим ти прави односи и те правне установе не постају социјалноправни односи и социјалноправне установе; јер оне задржавају основне елементе класичне гране права у чији оквир улазе* (старатељство, усвојење, наслеђивање, грађанскоправна накнада штете, породичноправна обавеза издржавања, заштита радника у радном односу, административна заштита народног здравља, итд.). Пошто је на тај начин немогуће тачно одредити границе ове „социјализације права”, то значи да ни према циљу заштите слабих као критеријуму није могуће одредити ни појам, ни обим, ни друге правне карактеристике социјалног права као посебне гране права. Према томе, није социјално право свако оно право које штити на било који начин слабе. Истина, и социјално право има за циљ *заштиту слабих*, али оно то постиже својим сопственим правним прописима и правним установама. Циљ заштите слабих не може, дакле, да послужи као критеријум за одређивање социјалног права као посебне гране права. Социјално право, како га схватају заступници овог схватања, нема одређен и прецизан појам и обим, јер у себе обухвата низ правних односа у правних уснова *из разних грана права* и који између себе немају ничега заједничког *св. циља* заштите економски слабих.

3. — *Треће схватање: Социјално право као „право које регулише промене наступеле у традиционалним односима које регулишу две велике правне дисциплине — јавно и приватно право”*

(17) Упор. Colloque internationale sur le Droit privé et le Droit social, интервенција Paul Durand-a, „Revue internationale de Droit comparé”, VII-IX 1954, p. 549. В. такође А. Rouast — P. Durand: Sécurité sociale, Paris, Dalloz, 1953, p. 28.

(негативни критеријум). — По трећем схватању социјално право се схвата као право које регулише оне правне односе који не спадају ни у класично јавно ни у класично приватно право. Сваки пут када се уместо јавног или приватног права појави неко друго право које регулише односе до сада регулисане јавним или приватним правом, има основа да се позовемо на социјално право. Социјално право је адаптација правне форме социјалној стварности (18).

Ж. Риверо и Ж. Ведел (19) сматрају да социјално право обухвата сваку позитивну акцију државе било у циљу пружања престаџија појединцима (социјална заштита, заштита народног здравља и др.), било у циљу организовања економског живота (прогресивно опорезивање, ограничење права својине, учешће радника у управљању предузећем, и др.).

„Законодавство социјалног обезбеђења се најзад појављује као закон полиције и сигурности у смислу чл. 3 *Code Civil*-а” (20). „Међузона” између јавног и приватног права назива се једним именом — социјално право.

Овај критеријум је дакле *негативан критеријум* и ово одређивање је *негативно одређивање* и дефинисање социјалног права. Стаквим критеријумом, дакле, није могуће одредити *шта јесте* социјално право, него само *шта није* класично јавно право и класично приватно право. Због тога социјално право, по овом схватању, слично као и у случају концепције која као критеријум за одређивање социјалног права узима циљ заштите слабих, не претставља одређену и прецизну област правних односа и правних установа, него неку врсту „међузоне” између јавног и приватног права која уствари засеже у разне постојеће гране права.

4. — Четврто схватање: *Социјално право као „право дефинисано према материји предатој у надлежност социјалног судства” (критеријум судске надлежности, односно формални критеријум)*. — Према овом правном схватању која социјално право одређује према критеријуму судске надлежности, тј. према материји предатој у надлежност социјалног судства, уствари социјалноправни поступак (расправљање социјалноправних спорова) може најбоље да доведе до решења питања појма, обима и других правних карактеристика социјалног права. После анализе социјалноправног поступка може се доћи до закључка да је социјално право посебна грана права одвојена и од јавног и од приватног права (21). Ови односи не могу да уђу у класичне правне категорије и да би се избегла искривљавања стварности и примена метода тумачења и решења који никако нису прилагођена правој природи „односа у питању”, предлаже се стварање посебног социјалног судства са социјалноправним поступком које би ујединило све социјалноправне спорове. „Оног дана када ово

(18) B. Annales sur le Premier Congrès Internationale de Droit social, Sao Paulo, 1955, T. I, p. 65—66, и J. Rivero: op. cit., p. 370.

(19) J. Rivero et G. Vedel: Les principes économiques et sociaux de la Constitution, „Droit Social”. Collection XXXI, Paris, 1947.

(20) A. Rouast et Paul Durand: op. cit., p. 38.

(21) Упор. Pierre Laroque: Op. cit., p. 23.

судство буде створено (ако оно то треба да буде, а лично мислим да треба), бићемо бар обавештени помоћу једног формалног критеријума о садржини социјалног права. Ово право би било дефинисано материјама стављеним пред ово врховно судство" (22).

Критеријум надлежности, како се већ на први поглед види, далеко је од тога да може да послужи као реалан критеријум на основу кога би се могло одредити социјално право као посебна грана права. То је чисто формалан критеријум. Јер, не одређује постојање или непостојање једног права као посебне гране права законодавац који уствари одређује, на један или други начин, круг надлежности појединих органа. Постојање или непостојање једног права као посебне гране права, одређује у првом реду постојање одређених специфичних, различитих од других, правних односа које то право регулишу и специфичног метода регулисања, без обзира да ли је законодавац увидео да су то специфични односи или не, и без обзира у чију је надлежност дао расправљање спорова из тих односа. Управо на правној теорији лежи задатак да одреди појам и друге карактеристике социјалног права и да законодавцу и судској пракси укаже на појаву једне нове групе правних односа и једне нове посебне гране права, са њеним посебним карактеристикама, ако се и када се ови посебни односи и ово право појаве у стварном правном животу, и да им пружи потребне теорископравне анализе и објашњења. А не обратно, као што то очекују заступници овог схватања.

5. — *Посебна схватања о социјалном праву.* — Правна доктрина о социјалном праву Жоржа Гурвича је уствари социолошко схватање. Појам социјалног права, како га схвата Гурвич (23), широк је и неодређен. Оно треба, по овом аутору, „да оствари слободу, једнакост и братство у економској области”, оно треба да „социјализује а да не естатизује”. То су права „било појединца било групе да учествује у свим видовима живота, рада, обезбеђења, благостања, васпитања, културног стварања као и у свим могућим манифестацијама правне аутономије, демократске контроле од стране заинтересованих, самоуправљања [...]” (стр. 78—80).

Као што се види, према схватању Жоржа Гурвича, социјално право би преузело у свој домен највећи део оног права које регулише организацију и функционисање државне управе, а нарочито прописе о друштвеном самоуправљању и др., а то значи највећи део административног и уставног права, чиме оно губи сваку физиономију одређене и прецизне и, према томе, посебне гране права. Зато је био и нужан закључак до кога је и сам аутор дошао: „[...] У начелу чист критеријум систематизације социјалног права сасвим недостаје” (стр. 37).

Постоје и извесна схватања која узимају за критеријуме истовремено више елемената. Тако по једној концепцији социјално пра-

(22) B. Colloque sur le Droit privé et le Droit social, интервенција Paul Durand-a, „Revue internationale de Droit comparé”, 1954, VII-IX, p. 550.

(23) B. G. Gurvitch: L'idée de Droit social, Paris, 1931 и G. Gurvitch: La Déclaration des Droits sociaux, Paris, 1946, p. 11.

во је посебна грана права зато што има следеће карактеристике: (1) јединство материје и система; (2) специјализацију норми; (3) одређену доктрину; (4) способност ширења и др. (24).

6. — *Правна схватања о социјалном праву која се приближују реалним критеријумима: предмету и методу регулисања као критеријумима за одређивање социјалног права као посебне гране права.* — Као што смо могли видети, применом критеријума: социјалне групе, циља заштите слабих, негативног критеријума, судске надлежности и других посебних критеријума, не може се тачно одредити појам социјалног права и доказати његов карактер посебне гране права. Ови критеријуми зато не могу да претстављају критеријуме за одређивање социјалног права и његових правних карактеристика. Применом појединих од поменутих критеријума неки правни односи и правне установе *улазе у социјално право иако не спадају у њега, и обратно.* Међутим, по сваком од ових критеријума, *известан део социјалноправних односа и уснова ипак је обухваћен али нису сви.*

Нисмо срели у савременој правној доктрини аутора који би за одређивање социјалног права као нове и посебне гране права употребио реалне критеријуме: *предмет и метод регулисања.* Ипак *известан број аутора који проучавају социјално право, више такорећи „интуицијом и осећањем” него правном анализом, долази до врло блиских и сличних гледишта и закључака, до којих се долази применом реалних критеријума предмета и метода регулисања као критеријума према којима се може одредити карактер једне гране права као посебне гране права, у овом случају социјалног права.* Ипак, *закључци ових аутора нису потпуни нити су они у својим гледиштима увек доследни.*

Најближи примени реалних критеријума за одређивање социјалног права, по својим закључцима, мада не и по својој правној анализи, *јесте професор А. де Лобадер (25).* По овом аутору, „*пажљивије испитивање несумњиво води закључку да је социјално право бар толико аутономно према јавном, колико према приватном праву [...]. „[...] Право које се примењује, тј. прописи који се односе на услуге социјалних служби и социјалне престаџије или „социјално право” претставља једно аутономно право у односу на административно право.* „*Многи сматрају да је социјално право исто толико аутономно у односу на приватно колико и у односу на административно право*” (26):

По овом аутору, одредити појам социјалних служби значи исто што и одредити социјално право које те службе остварују и примењују (27). Међутим, иако овакво схватање у основи одговара појму социјалног права, аутор, у отсуству реалних критеријума — предме-

(24) B. Annales sur le Premier Congrès International de Droit social, Sao Paulo, 1955, T. II, p. 409.

(25) B. A. de Laubadère: Cours de Droit public, Services sociaux, Cours de Doctorat, Paris, 1957, p. 58.

(26) B. A. de Laubadère: Traité élémentaire du Droit administratif, Paris, 1957, p. 634—635.

та и метода као критеријума за одређивање социјалног права као посебне гране права, уводи под појам социјалног права и социјално-правних односа и извесне чисто административноправне односе. Мада аутор на једном месту каже да под појам социјалних служби „[...] нећемо уводити целину службе јавне хигијене чије су интервенције чешће полициске интервенције”, он ипак у оквир социјалних служби и социјалноправних односа убраја службе и односе из области административних мера борбе против заразних болести и сл. Зато се и сам овај аутор пита: „Ми смо досад олакшали наш властити задатак бирајући оно што смо сами назвали „неоспорно социјалне” јавне службе, а не дајући уосталом за ову квалификацију друго оправдање до речничког оправдања и на изванредан начин оправдање очигледности. Докле би се могло даље од ових примера разумно проширити категорија социјалне службе? У здравственом домену, на пример, треба ли разумети осим службе које смо навели, све службе које имају као предмет здравље, наиме службе јавне хигијене, санитарне полиције, [...] итд.” „А шта са доменима у којима се назив „социјално” све више и више додаје и које такође обухватају јавне службе: грађевинарство, ратну штету, организацију разоноде, итд.” (28).

Заслуга је професора Лобадера што је ова чисто правнотеориска питања на данашњем степену развитка правне доктрине о социјалном праву јасно и недвосмислено поставио, и тамо где му као правнику није све изгледало доследно, учинио одговарајуће резерве и поставио потребна питања. Он се у знатној мери приближио идеји да као критеријум за одређивање социјалног права као посебне гране права употреби реалне критеријуме — предмет регулисања и метод регулисања, иако у том правцу није ишао до краја.

И неки други аутори блиски су идеји реалних критеријума. Тако по једном од њих (29): „[...] аутономија социјалног права потврђена је чињеницом што оно има многобројна властита правна правила, властите руководне принципе и властиту методу, што одговара социолошкој и конструктивној методи.” „[...] За нас социјално право је систем принципа и императивних правних норми, који водећи рачуна о општем добру, помаже да се задовоље животне потребе појединих лица и чланова њихових породица који зависе од њиховог рада” (30). То је по овом аутору битна карактеристика социјалног права, „јер не постоји (ова заштита, прим. М. С.) као таква нигде ни у једној другој грани права, јер се ни једна од њих систематски не бави слабима”.

Аутор овог написа ће у посебном чланку изложити своје схватање о социјалном праву, његовом предмету и методу регулисања као реалним критеријумима довољним за његово одређивање као аутономне гране права.

Др. Михаило Ступар

(27) B. A. de Laubadère: Cours de Droit public, Services sociaux, Cours de Doctorat, Paris, 1957—58, str. 11.

(28) A. de Laubadère: op. cit., p. 8.

(29) B. Annales sur le Premier Congrès International de Droit social, Sao Paulo, 1955, T. I. p. 68.

(30) Op. cit., p. 65.